

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО МОНІТОРИНГУ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСЦЕВИХ ГРОМАД

На теперішній час все більшого значення в міжнародній, національній і регіональній політиці набуває завдання сталого розвитку, що спрямоване на розвиток економічної, соціальної та екологічної складових країни. Поява цієї концепції пов'язана з необхідністю розв'язання екологічних проблем і врахування екологічних питань у процесах планування й прийняття управлінських рішень щодо соціально-економічного розвитку регіонів і населених пунктів. Сталий розвиток повинен задовольняти потреби покоління без шкоди на майбутнє. В Україні з 1 січня 2020 року запроваджено Основні засади (Стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року. Існує 5 цілей стратегії, а саме: формування в суспільстві екологічних цінностей і принципів сталого споживання і виробництва; забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України; забезпечення інтеграції екологічної політики в процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України; зменшення екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення; удосконалення та розвиток державної системи управління навколишнім середовищем.

Усі цілі екологічної стратегії до 2030 року відповідають глобальним та національним Цілям сталого розвитку та спрямовані на: збалансоване використання природних ресурсів, обов'язкову присутність екологічних вимог у всіх сферах життя, зменшення екологічних ризиків та належне екологічне врядування.

Розглядаючи екологічний моніторинг як інструмент управління, керівник повинен бути готовим до роботи з відносно великою кількістю екологічних показників, які можуть характеризувати вимірювані властивості, явища, стан досліджуваних екосистем та походити з різних джерел – наприклад, від окремих міністерств, державних відомств. Статтею 22 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» передбачено створення в країні державної системи моніторингу навколишнього природного середовища. До завдань суб'єктів моніторингу належать довгострокові систематичні спостереження за станом довкілля; аналіз екологічного стану довкілля та прогнозування його змін; інформаційно-аналітична підтримка у галузі прийняття рішень у галузі охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та екологічної безпеки; інформаційне обслуговування органів державної влади, органів місцевого самоврядування, забезпечення екологічною інформацією населення країни та міжнародних організацій.

Основним нормативно-правовим актом, що регулює питання здійснення моніторингу атмосферного повітря в Україні є Постанова Кабінету Міністрів України від 14.08.2019 №827 «Деякі питання здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря».

На сьогодні, в процесі Євроінтеграції України, сучасна архітектура міст «переживає» постійні зміни. На місці старих будівель зростають нові: торгові, харчові, адміністративні, розважальні комплекси та фінансові споруди. Вони оснащені новим обладнанням, мають гарний естетичний вигляд, супроводжений озелененням і т.ін. У зв'язку з вищевикладеним актуальним науково-практичним завданням є дослідження стану забруднення атмосферного повітря в умовах змін сучасної забудови міст.

Однією з основних причин забруднення атмосферного повітря є: застарілі технології та устаткування, на базі яких функціонують підприємства, і які не в змозі забезпечити дотримання встановлених законодавством нормативів граничнодопустимих викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря. Проте, на даний час, основним забруднювачем залишається автотранспорт. У відпрацьованих газах автомобільних двигунів налічується біля 100 різних компонентів, більшість з яких токсичні. Якість атмосферного повітря визначається як один з важливих індикаторів стійкого екологічного розвитку громади. У майбутньому, зі збільшенням кількості житлової забудови й підприємств виробничо-комунального сектору без належної системи споруд і мереж тепло-, газопостачання громади, без оптимізації розміщення нових суб'єктів виробничої діяльності з урахуванням екологічних вимог рівень забруднення атмосферного повітря, швидше за все, матиме тенденцію зростання. У випадку, якщо План (Програма) не буде затверджений, якісні показники стану атмосферного повітря й надалі не в повній мірі відповідатимуть нормативним показникам, що призведе до зниження якості екологічних показників стану довкілля в цілому та погіршення санітарно-гігієнічних умов проживання населення. Окрім того, якщо План (Програма) не буде впроваджений, а основні цілі щодо покращення якості дорожнього покриття й дорожньої інфраструктури доріг місцевого й регіонального значення, не будуть реалізовані, негативний вплив транспорту на атмосферне повітря та здоров'я населення буде зростати, що в подальшому призведе до зниження рівня комфортності проживання та погіршення загального стану довкілля.

Моніторинг атмосферного повітря є системою спостережень за станом атмосфери, його забрудненням і природними явищами, які відбуваються в ньому, а також оцінка і прогноз стану атмосферного повітря (контроль, аналіз, висновки).

В даний час у багатьох містах промислово розвинених країн створюється мережа пунктів моніторингу забруднення повітря. Протягом останнього десятиліття дана система значно розширилась і зазнала розвитку. Відбулось збільшення кількості міст, у яких ведеться моніторинг забруднення повітря, кількість пунктів моніторингу в них та спостережуваних інгредієнтів. Крім того, розроблюються нові методи і технічні засоби вимірювань, зокрема автоматичні пристрої та системи контролю. Характерною особливістю розвитку

моніторингу є те, що в ряді країн його організацією і вдосконаленням активно займаються метеорологічні служби.

Це дозволило підвищити науково-технічний рівень спостережень, що проводяться, і одночасно з вимірюванням концентрацій шкідливих речовин вивчати метеорологічні, топографічні та інші фактори, що визначають їх розподіл в атмосфері. Моніторинг у сфері охорони атмосферного повітря здійснюється з метою отримання, збору, обробки, зберігання та аналізу інформації щодо рівня забруднення атмосферного повітря, оцінки та прогнозування його змін і ступеня небезпеки, а також розробки науково обґрунтованих рекомендацій стосовно прийняття рішень. – вироблення в галузі охорони атмосферного повітря (ст. 32 Закону України «Про охорону атмосферного повітря»). Є складовою частиною державної системи моніторингу довкілля України.

Об'єктами моніторингу атмосферного повітря є атмосферне повітря, зокрема і атмосферні опади; викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря. До суб'єктів, які проводять моніторинг атмосферного повітря, належать: Мінприроди України, МНС України, Державна санітарно-епідеміологічна служба МОЗ України, їх органи на місцях, підприємства, установи, організації, діяльність яких призводить або може призвести до погіршення стану атмосферного повітря.

Моніторинг атмосферного повітря спрямований на отримання: первинних даних контролю викидів і спостережень за станом забруднення; узагальнених даних стосовно рівня забруднення певної території за певний період часу; узагальнених даних щодо складу та обсягів викидів забруднюючих речовин; оцінки рівня та ступеня небезпеки забруднення для довкілля та життя населення; оцінки складу та обсягів викидів забруднюючих речовин. Місцеві органи державної виконавчої влади здійснюють контроль виконання і дотримання правил оздоровлення навколишнього природного середовища, санітарну охорону атмосферного повітря. Вони передбачають заходи щодо охорони навколишнього середовища, запобігання, зниження інтенсивності та ліквідації шуму у виробничих, житлових і громадських приміщеннях, у дворах, на вулицях і площах населених пунктів.

За рішенням місцевої влади додатково може бути визначена наявність інших забруднюючих речовин в атмосферному повітрі. Мінекоенерго разом з іншими суб'єктами моніторингу щорічно узагальнює оцінки викидів забруднюючих речовин та стану забруднення атмосферного повітря, складає прогноз його змін та впливу на навколишнє природне середовище та здоров'я населення. Узагальнені дані передаються до органів влади для прийняття рішень. У разі виникнення надзвичайної ситуації внаслідок аварії, катастрофи, стихійного лиха, яка створила загрозу здоров'ю населення або може призвести до матеріальних збитків, інформація про це повинна бути негайно передана суб'єктами моніторингу до органів виконавчої влади разом із пропозиціями щодо вжиття необхідних заходів для ліквідації її наслідків. Контроль якості атмосферного повітря на урбанізованих територіях здійснюється завдяки постах спостереження: стаціонарним, маршрутним і пересувним (підфакельним).

Висновок. Отже, моніторинг атмосферного повітря є складовою частиною державної системи моніторингу довкілля України. Моніторинг атмосферного повітря проводиться в рамках Програми проведення в Україні моніторингу атмосферного повітря та відповідних регіональних (місцевих) програм. Місцеві органи державної виконавчої влади контролюють, як виконуються і дотримуються правила по оздоровленню навколишнього середовища, як здійснюється санітарна охорона атмосферного повітря. Нами забезпечуються проведення заходів щодо охорони навколишнього середовища, запобігання, зниження інтенсивності й усунення шуму у виробничих, жилих і громадських приміщеннях, у дворах, на вулицях і площах населених пунктів.

При цьому, моніторинг атмосферного повітря є дуже важливим інструментом для забезпечення сталого розвитку на рівні місцевих громад та країни в цілому. Серед основних причин неефективного функціонування державної системи моніторингу довкілля як основи сталого розвитку територіальних громад можна виділити недосконалість нормативно-правової бази, низький рівень координації діяльності суб'єктів моніторингу довкілля, вкрай недостатнє фінансування. Вирішенням цих питань може бути співпраця з промисловими підприємствами та установами, відповідальними за збір тематичної вихідної інформації, необхідної для виконання програми державного моніторингу атмосферного повітря за сприяння органів місцевого самоврядування.